

VOJENSKÁ TERMINOLOGIE

Generálmajor ing. Jaromír Jašek
podplukovník ing. Břetislav Janík, CSc.

Třetí část zaměřujeme k upřesnění a vysvětlení pojmů z oblasti socialistické (marxisticko-leninské) vojenské vědy.

13 Socialistická věda

je společenská věda, která se zabývá zkoumáním objektivně platných zákonitostí přípravy a vedení války a propracovává na jejich základě zásady přípravy války a jejího vedení.

Úkolem vojenské vědy je především zkoumat a propracovávat zásady vojenského umění v jejich závislosti na ekonomickém, vědeckotechnickém a morálně politickém potenciálu vlastního státu, států koalice a států nepřátelských, pečlivě zhodnocovat zkušenosti z minulých válek, předvídat s přihlédnutím k rozvoji techniky zvláštnosti příští možné války a na základě toho stanovit požadavky na budování a přípravu ozbrojených sil.

Úroveň vojenské vědy je jedním z nej důležitějších činitelů, který má vliv na konečný výsledek války.

Soudobá socialistická vojenská věda se skládá z těchto součástí (*viz obr. 1*):

- obecná teorie vojenské vědy,
- teorie vojenského umění,
- teorie výstavby ozbrojených sil a jejich přípravy k vedení ozbrojeného zápasu,
- vojenská historie,
- vojenská geografie,
- vojenské technické vědy.

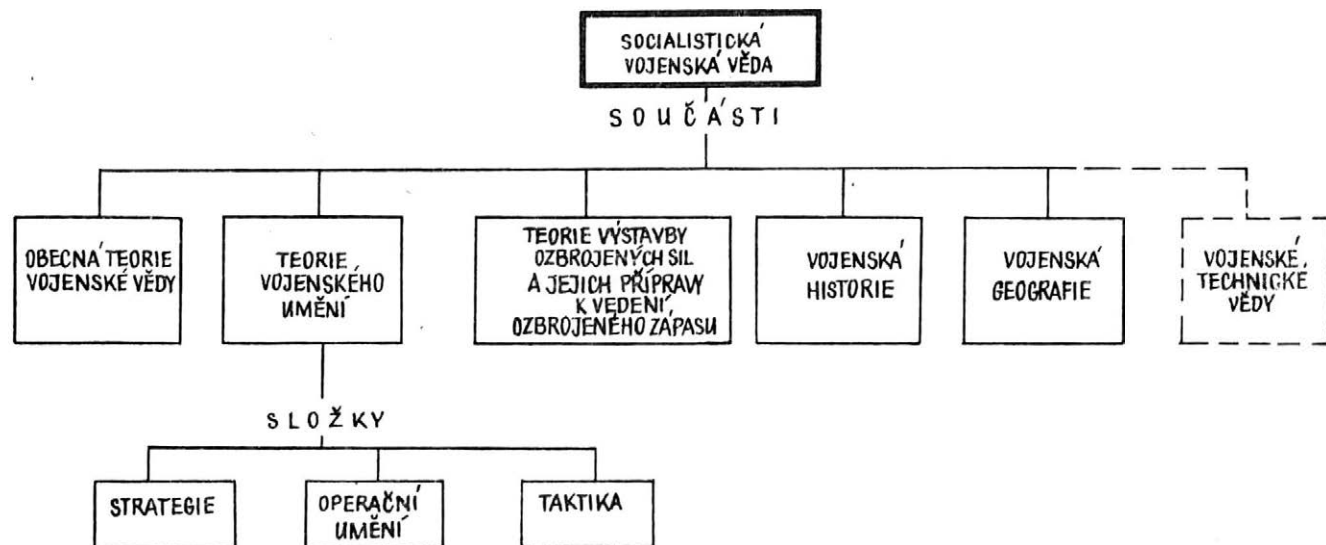
Obecná teorie socialistické vojenské vědy

je rozhodující, základní součástí vojenské vědy. Nejúžeji se přimyká k marxisticko-leninskému učení o válce a armádě a při řešení všech zásadních otázek z něho bezprostředně vychází.

Obecná teorie vojenské vědy se zabývá nejobecnějšími otázkami ozbrojeného zápasu, jako jsou např. charakteristické rysy soudobé války, objektivní zákony, které působí v ozbrojeném zápase, činitele, které rozhodují o průběhu a výsledku soudobých válek atd., i vlivem vědy a techniky na vojenství. Rovněž studuje i působení morálně politického, ekonomického a vědeckotechnického činitele na soudobou válku.

V nejširším slova smyslu se obecná teorie vojenské vědy zabývá těmi problémy, které jsou společné pro všechny složky či součásti vojenské vědy nebo vojenského umění.

Obecná teorie vojenské vědy vytváří řešením těchto nejobecnějších otázek

Obr. 1.

podmínky pro správné pochopení dalších součástí vojenské vědy. Vedle těchto otázek se zabývá obecná teorie vojenské vědy i otázkami vztahu socialistické a buržoazní vojenské vědy.

Teorie vojenského umění

je základní, podstatnou, nejobsáhlejší a spolu s obecnou teorií vojenské vědy nejdůležitější součástí vojenské vědy. Tvoří jakési její jádro, které charakterizuje specifickou vojenskou vědu jako samostatného vědního oboru.

Teorie vojenského umění jako teorie přípravy a vedení ozbrojeného zápasu a všestranného zabezpečení ozbrojených sil je souhrnem poznatků, zásad a teorií o způsobech a formách činnosti ozbrojených sil a všestranného zabezpečení jejich činnosti v ozbrojeném zápase na souši, na moři, ve vzduchu i v kosmickém prostoru, včetně způsobů a forem partyzánského boje.

Vojenské umění tvoří tři základní složky:

- strategie,
- operační umění,
- taktika.

Každá z těchto složek vojenského umění zkoumá poměrně samostatně jen ty oblasti jevů, které se vztahují k jejímu předmětu, navzájem se doplňují s druhými a tak napomáhá celkovému řešení úkolů, které plní vojenské umění jako celek.

Strategie

je nejvyšší a nejdůležitější složkou vojenského umění. Je to teorie a praxe přípravy a vedení války vcelku nebo v rozhodujících obdobích, tj. v jednotlivých taženích nebo velkých strategických operacích různých druhů ozbrojených sil a druhů vojsk, které pak v souhrnu tvoří celou válku a zabezpečují dosažení cílů války. Bezprostředně obsahově ovlivňuje operační umění a taktiku, které z ní vycházejí.

Nejdůležitějším úkolem strategie je stanovit cíle války vcelku i jednotlivých tažení, určit na základě charakteru a rysů příští možné války takový způsob organizace a přípravy ozbrojených sil, aby bylo zajištěno úspěšné vedení války s pravděpodobným nepřítelem, dále pak připravit válčiště, zpracovat konkrétní plány mobilizace a strategického rozvinutí ozbrojených sil, plány jednotlivých předpokládaných strategických akcí, rozpracovat tomu odpovídající nejvhodnější formy strategické činnosti, vytvořit a připravit správné využití strategických záloh, rozpracovat zásady a

prakticky uskutečňovat součinnost jednotlivých strategických uskupení a jednotlivých druhů ozbrojených sil, uskutečňovat strategické řízení veškerých ozbrojených sil ve válce.

V současné době získává na významu koaliční strategie, která se zabývá koordinací příprav jednotlivých ozbrojených sil v rámci koalice a přípravou i vedením ozbrojeného zápasu celou koalicí.

Vojenská strategie velmi souvisí s politikou, na níž je závislá. Rozhodující úlohu ve vztahu politiky a vojenské strategie má vždy politika, která určuje cíle a charakter války a dává podle toho vojenské strategii příslušné úkoly, a to jak už v míru při přípravě země na válku, tak i v průběhu samotné války. Vojenská strategie zpětně působí na politiku, a to tím, že výsledky, kterých vojenská strategie ve válce dosáhne, ovlivňují politickou strategii, zvětšují nebo zmenšují její možnosti. Politika a vojenská strategie jsou tudíž velmi úzce spojeny.

12

Operační umění

je složkou vojenského umění, spojujícím článkem mezi strategií a taktikou. Zkoumá objektivní zákonitosti operací (samostatných operací jednotlivých druhů ozbrojených sil i společných operací několika nebo všech druhů ozbrojených sil) jako určitých jevů války a zpracovává na tomto základě zásady jejich přípravy a vedení různými druhy vojsk a ozbrojených sil.

Vychází z požadavků strategie a určuje způsoby přípravy i vedení operací k dosažení strategických cílů. Nejdůležitějšími úkoly operačního umění je zkoumat charakter soudobých operací a najít nejúčinnější formy a způsoby bojového použití druhů vojsk k dosažení vítězství, připravovat, všestranně zabezpečovat a vést operace, organizovat součinnost mezi operačními svazy, svazky a druhy vojsk k dosažení stanoveného operačního cíle, řídit bojovou činnost v operaci.

Operační umění využívá prostředků taktiky a taktické činnosti vojsk k plnění operačních úkolů. Dává taktice východní podklady pro organizaci, přípravu a vedení vševojskového boje s ohledem na cíle a úkoly operací. I když taktiku usměrňuje a do značné míry určuje její vývoj, nepopírá na druhé straně její poměrně samostatný rozvoj.

21

Taktika

je složkou vojenského umění, která zkoumá objektivní zákonitosti boje a zpracovává na tomto základě zásady jeho

Vzájemná souvislost složek vojenského umění

Složka vojenského umění	Zabývá se	Řeší	Vytváří	Uskutečňuje
Strategie	Stanovením cíle, přípravou a vedením války vcelku nebo jednotlivých tažení	Veškeré ozbrojené síly, samostatná strategická uskupení	Strategické rozvinutí	Útočné (střetné) tažení, strategické operace
Operační umění	Způsoby přípravy i vedení soudobých operací k dosažení strategických cílů	Operační svazy (armáda, front) druhy ozbrojených sil, druhy vojsk	Operační učlenění (sestavu)	Útočné operace (střetná sražení), obranné operace
Taktika	Zásadami přípravy a vedení boje	Jednotky až svazky	Bojovou sestavu	Útok (střetný boj), obranu

přípravu a vedení jak z hlediska vševojenského, tak i z hlediska použití různých druhů vojsk, všech druhů ozbrojených sil v něm.

Zabývá se studiem boje na souši, ve vzduchu i na moři, a zpracovává základy jeho přípravy a vedení za nejprůběžnějších situací a za součinnosti všech druhů vojsk.

Taktiku dělíme na všeobecnou (zkoumá zákonitosti a základy soudobého vševojenského boje) a na taktiku druhů vojsk a speciálních vojsk.

Vzájemná souvislost složek vojenského umění — viz tabulku 1.

Teorie výstavby ozbrojených sil a jejich přípravy k vedení ozbrojeného zápasu

Je součástí vojenské vědy, která řeší na základě požadavků vojenského umění a na podkladě ekonomických a politických možností země:

— nejhodnější formou organizace ozbrojených sil státu v závislosti na způsobech a formách vedení ozbrojeného zápasu;

— soustavné a systematické doplňování novou výzbrojí a technikou;

— nejhodnější a neúčinnější systém a metodu výchovy a vycvičení příslušníků ozbrojených sil, metod a forem přípravy vojsk, štábů a velitelského sboru vcelku.

Vojenská historie

Je historickovědní disciplínou; objektem jejího zkoumání jsou válka a ozbrojené síly. Vojenská historie zkoumá ten-
lýž objekt jako vojenská věda — avšak z hlediska historického pohybu.

Vojenská historie zahrnuje dějiny válek, dějiny ozbrojených sil (jejich druhů a druhů vojsk), dějiny vojenské techniky a dějiny vojenského umění.

Vojenská historie zkoumá zákonitosti vývoje ozbrojeného zápasu a ozbrojených sil a studuje vývoj způsobů a forem ozbrojené činnosti v různých sociálně ekonomických formacích.

Dějiny válek jsou základním oborem vojenské historie a všech jejích oblastí studia.

Vojenská historie tvoří teoretický základ a nenahradiitelný teoretický fond při zkoumání všech hlavních otázek marxisticko-leninské vojenské vědy.

Vojenská historie má mimořádný význam ve výchově k proletářskému internacionalismu a k socialistickému vlastenečství.

Vojenská geografie

je součástí vojenské vědy. Předmětem studia vojenské geografie jsou prostory, kde mohou vést ozbrojený zápas pozemní, vzdušné i námořní síly.

Vojenská geografie zkoumá současný stav politických, ekonomických, přírodních a vojenských podmínek jednotlivých zemí a válčících z hlediska jejich vlivu na přípravu a vedení válečné činnosti ozbrojených sil a války vcelku.

Vojenské technické vědy

souvisí především s vojenským uměním. Rozvoj vojenských technických věd přímo ovlivňuje vojenské umění, které na základě nové vojenské techniky vypracovává i nové formy a způsoby vedení ozbrojeného zápasu.

Vojenské umění pak zpětně klade jednotlivým vojenským technickým vědám konkrétní úkoly, aby vypracovaly podle jeho požadavků nové bojové prostředky, nebo aby přizpůsobily dosavadní prostředky novým způsobům bojového použití.

Vnitřní vývoj vojenských technických věd se však řídí jinými zákonitostmi, než je vojenská věda, která je vědou společenskou. Na jejich vývoj mají určující vliv zákonitosti rozvoje technických věd.

Proto je přesnější považovat vojenské technické vědy za hraniční vědní odvětví mezi vojenskou vědou a technickými (jako např. i vojenské lékařství apod.) vědami.

Socialistická vojenská doktrína

je státem nebo koalici států přijatý systém vědecky opodstatněných názorů na charakter a zvláštnosti války, způsoby jejího vedení, způsoby vojenské výstavby; v souladu s nimi se připravuje země a její ozbrojené síly k odrazení agrese a k nejspolehlivějšímu a nejúplnějšímu zničení nepřítelů.

Její základ tvoří závěry vojenské vědy, má třídní podstatu a odráží sociálně ekonomické, politické, historické, zeměpisné a jiné podmínky státu, charakter jeho vnitřní a zahraniční politiky a na tomto základě vytváří ucelený systém názorů daného státu na řešení veškerých jeho vojenských problémů.

Důležitým východiskem vojenské doktríny jsou objektivní zákonitosti ozbrojeného zápasu, odhalované vojenskou vědou. Vojenská věda se k poznání těchto zákonitostí dostává někdy složitým a značně zdoluhavým procesem. Politické a vojenské umění státu při stanovení vojenské doktríny se však musí okamžitě roz-

hodnout a mnohdy musí i z řady vědeckých hypotéz a teorií zvolit tu nejpravděpodobnější, která také nejvíce odpovídá politickým cílům státu a jeho ekonomickým možnostem. Tato vojenská doktrína pak musí vyjadřovat co nejkonkrétnější představy o charakteru a rysech příští možné války a na tomto základě stanovit způsob výstavby ozbrojených sil a jejich přípravy na tuto válku.

Socialistická vojenská doktrína má dvě stránky: **sociálně politickou** (hlavní, vedoucí), která určuje charakter vojenských úkolů socialistického státu a hlavní směry výstavby jeho ozbrojených sil a **vojenskotechnickou**, která se zabývá zvláštnostmi raketové jaderné války a způsoby jejího vedení. Obě stránky jsou navzájem úzce spjaté, navzájem se ovlivňují.

Socialistická vojenská doktrína rozoznává dva základní druhy bojové činnosti: útok a obranu.

Bojová činnost

je souhrn všech druhů činnosti vojsk. Směřuje různými způsoby vedení ozbrojeného zápasu k dosažení vítězství nad nepřítelem v boji, operaci i tažení.

Útok

je hlavní, základní, určující druh bojové činnosti vojsk v taktickém, operačním nebo strategickém rámci, vedený v těsné součinnosti všech druhů ozbrojených sil s cílem zničit nebo zajmout nepřítele, zničit nebo zmocnit se jeho bojové techniky, ovládnout důležité prostory a čáry. Toho se dosahuje mohutnou palbou všech prostředků a úderem do celé hloubky obrany nepřítele, jakož i rázným postupem bojové sestavy útočnicka vpřed.

Konkrétní formou útoku v taktickém a operačním měřítku je útočný boj útočná operace. Útok může mít v závislosti na druhu ozbrojených sil tyto fáze: průlom nebo útok z chodu, střetné sražení (střetný boj), pronásledování. V závislosti na zvláštních podmínkách situace můžeme dále útok rozlišit na násilný přechod vodních překážek, útok v noci, útok v zimě, boj o město, ovládnutí velkých měst, útok v horském a zalesněném terénu, útok podél pobřeží aj.

Obrana

je základní, nucený, dočasný druh bojové činnosti vojsk na předem připravených nebo v průběhu boje, operace zaujatých postavení nebo čarách. Cílem obrany

je udržet zaujaté pásmo, úsek nebo rajón obrany, odrazit útočícího nepřítele, způsobit mu značné ztráty a vytvořit příznivé podmínky pro přechod do útoku.

Konkrétní formou obrany je obranný boj a obranná operace. Druhem obranné činnosti je odchod vojsk, boj v obklíčení a vyjití z obklíčení.

V závislosti na zvláštních podmínkách situace hovoříme dále o obraně vodních překážek, velkého města, obraně v horském a zalesněném terénu, obraně mořského pobřeží apod.

Agrese

je ozbrojené napadení nebo použití jiných druhů nátlaku jedním nebo několika imperialistickými státy proti jedné nebo více zemím s cílem zachvácení jejich území, zbavení suverenity, územní celistvosti a politické nezávislosti daného státu, jeho

politického a ekonomického podřízení útočníku a změny politického a společenského zřízení.

V epoše imperialismu při zostřování rozporů v kapitalistickém světě je agrese (přímá i nepřímá) hlavním prostředkem vnější politiky imperialistických států.

Projevem přímé agrese je použití zbraní proti území druhého státu, vpád nebo ozbrojený útok s cílem uchvácení cizích území silou zbraní, ozbrojená blokáda přístavů a pobřeží.

Projevem nepřímé agrese je vyslání ozbrojených band, teroristů nebo skupin žoldnéřů na území druhých států nebo použití jiných forem podvratné činnosti.

Žádné důvody politické, hospodářské, vojenské nebo jiného charakteru nemohou agresí ospravedlnit.

Vedle ozbrojené agrese existuje také ekonomická, ideologická a právní agrese.